

Stigende opdeling af skolerne

Danmark er et af de lande, hvor flest går på privatskole

Danmark er et af de OECD-lande, der ligger højest, når det kommer til andelen af elever, der går på privatskole. I dag starter godt 17 pct. af eleverne i 1. klasse på privatskole. Søgningen til privatskolerne har været stigende de senere år, og en af forklaringerne er, at et stort antal folkeskoler er lukket ned rundt omkring i landet. Samtidig har man øget tilskuddet til privatskoler, som i det hele taget har fået flere penge, mens der bruges færre penge på folkeskolen. Det er især de velstillede forældre, der sender deres børn på privatskole, hvilket medvirker til en øget social opdeling af eleverne.

af chefanalytiker **Mie Dalskov Pihl**

15. april 2019

Analysens hovedkonklusioner

- Andelen af børn i privatskole i Danmark ligger en del over OECD-gennemsnittet. Kun i Storbritannien, Spanien og Belgien går flere elever på privatskole end i Danmark.
- Siden 2009 er andelen af børn i 1. klasse, der starter i privatskole steget med 4 procentpoint. Det er nu 17,4 procent af børnene i 1. klasse, der går på privatskole.
- Siden 2015 er tilskuddet til privatskolerne øget. Den såkaldte "koblingsprocent" er steget fra 71 pct. til 76 pct. i årene 2015-2019. I samme periode er de offentlige udgifter til folkeskolen faldet.
- Over 200 folkeskoler er lukket siden 2007. Knap 15 pct. af eleverne begynder i privatskolen, når den lokale folkeskole lukker. Flest akademikerforældre sender deres børn på privatskole.

Kontakt

Chefanalytiker

Mie Dalskov Pihl

Tlf. 33 55 77 20

Mobil 26 20 40 36

md@ae.dk

Kommunikationskonsulent

Sarah Steinitz

Tlf. 33 55 77 16

Mobil 28 68 34 60

ss@ae.dk

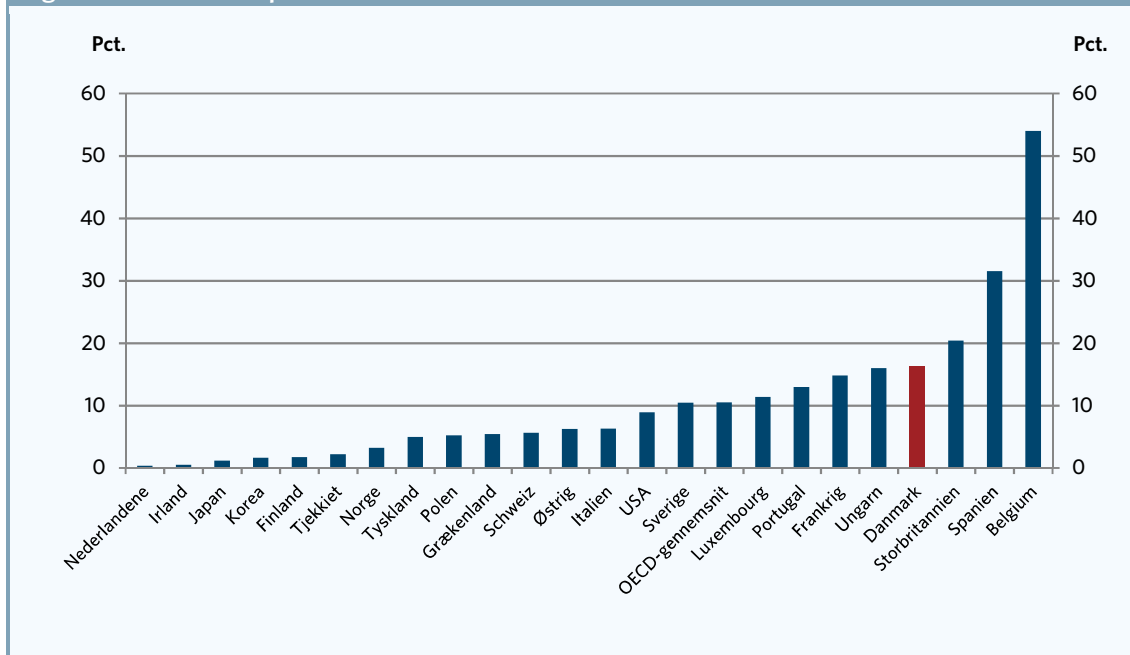
Danmarks andel af elever i privatskole er blandt de højeste

I Danmark har vi en lang tradition for, at "folkets skole", folkeskolen, har været et tilbud til elever fra alle sociale lag i samfundet. Folkeskolen har gennem tiden stået højt på den politiske prioriteringsliste, og adgang til gratis skolegang for alle - i hele landet - har været et bærende princip i vores velfærdsstat.

De senere år har vi imidlertid set en stigende søgning mod privatskolerne i takt med, at mange folkeskoler rundt omkring i landet er lukket. Samtidig har folkeskolen med folkeskolereformen fra 2013 været underlagt store forandringer samtidig med, at man har øget tilskuddet til privatskoler.

Ser man på andelen af elever på private skoler blandt elever i 0-6. klasse i OECD, så ligger Danmark langt over gennemsnittet blandt OECD-lande. Som det ses af figur 1, går ca. 16 procent af danske skolebørn i 0-6. klasse på privatskole, og det er en del over OECD-gennemsnittet på 11 procent. Kun i Storbritannien, Spanien og Belgien går flere elever på privatskole end i Danmark. Læs om, hvordan OECD opgør privatskoler og offentlige skoler i boks 1.

Figur 1. Andel elever i private skoler i 2016

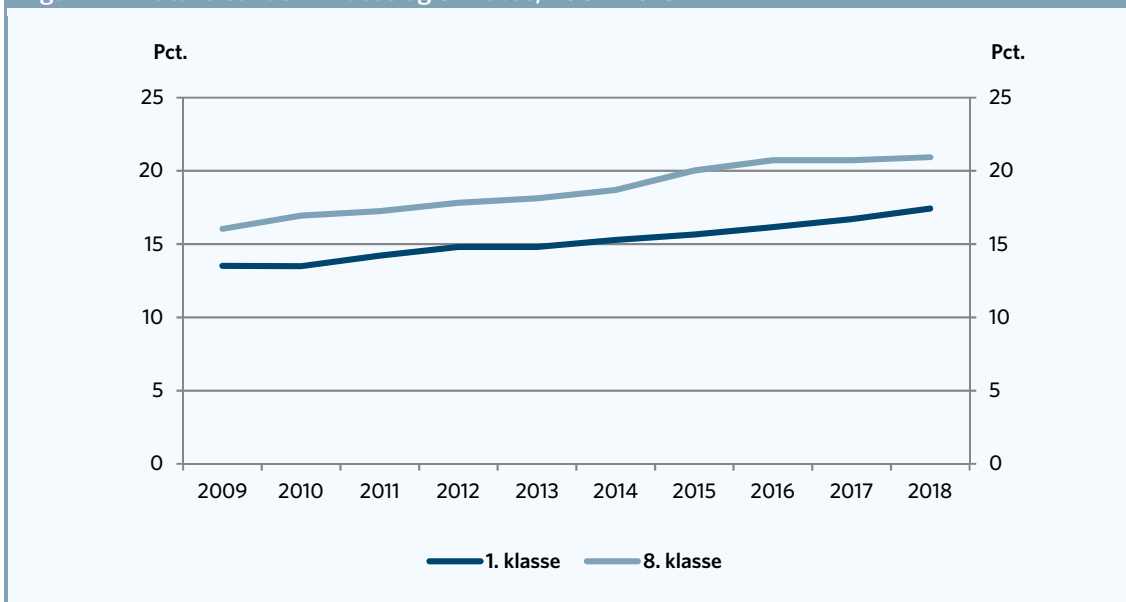

Anm.: 23 udvalgte OECD-lande. Dækker "primary school ISCED1", der dækker 0-6. klasse. OECD-gennemsnittet er beregnet som et simpelt gennemsnit blandt landene i figuren. Det skal bemærkes, at andelen af elever i privatskole afhænger af tilrettelæggelsen af landenes skolesystemer. Kilde: AE pba. OECD, database.

OECD's tal bygger på 2016-data. OECD har desværre ikke sammenligninger for situationen i 2017 eller 2018. Så de seneste tal, hvor vi kan sammenligne på tværs af lande, er fra 2016.

Vi kan til gengæld godt sige noget om, hvordan udviklingen i Danmark har været siden 2016. De senere år er søgningen til privatskolerne nemlig steget. Blandt elever i 1. klasse var der i 2009 omkring 13-14 pct., der startede i privatskole, mens der i 2018 er 17,4 pct. af eleverne i 1. klasse, der går i privatskole. Ser man på eleverne i 8. klasse, er andelen, der går i privatskole endnu højere. Her går mere end hver femte nu i privatskole. Det fremgår af figur 2.

Figur 2. Privatskoleandel 1. klasse og 8. klasse, 2009-2018

Anm.: Igangværende elever 1. oktober i året.
 Kilde: AE pba. DST

OECD har for nylig undersøgt skolevalget i international sammenhæng blandt 15-årige¹. Her konkluderer OECD ligeledes, at Danmark er blandt de lande, der har den højeste andel elever på private skoler. OECD bemærker derudover, at de børn, der i Danmark går på privatskole, kommer med en stærkere social baggrund end andre. Det mønster kan vi genfinde. Andelen af elever, der går i privatskole, stiger med forældrenes uddannelsesniveau. Langt flere akademikerbørn går på privatskole end børn af ufaglærte eller faglærte forældre.²

Boks 1. OECD's opgørelse af privatskoler og offentlige skoler

I OECD-sammenhæng er Institutionerne opdelt i offentlig eller privat afhængigt af, om et offentligt organ eller privat enhed har den overordnede kontrol med skolen. Den overordnede kontrol er bestemt ud fra, hvem der har beføjelse til at bestemme de generelle politikker og aktiviteter på skolen, og hvem der udpeger ledelsen på skolen. Generelt er en offentlig skole en skole, der direkte er styret af en offentlig myndighed eller enhed. En skole er privat, hvis den overordnede kontrol og ledelse er hos en ikke-statslig organisation, eller hvis ledelsen af ikke-statslig udpeget. Hvordan skolen er finansieret, har ikke betydning for, om en skole er offentlig eller privat. I Danmark er privatskolerne fx overvejende offentligt finansierede via statslige tilskud, men de er privat styret og tæller med som privatskoler. I flere andre lande har privatskolerne ligeledes en større eller mindre finansiering med fra det offentlige, men er privat styret – og det er dét, der tæller i undersøgelsen her.

Centralisering og lukning af skoler

En af de faktorer, der har indvirkning på den øgede søgning til privatskolerne, er lukningen af en lang række folkeskoler. Vi har set, at over 200 folkeskoler er lukket siden 2007. Det har medført, at tusindvis af elever er blevet direkte ramt af en skolelukning. En forklaring kan være, at nogle forældregrupper er gået sammen om at etablere en privatskole for at bevare et skoletilbud i lokalområdet. Tabellen nedenfor viser, hvor de børn, der bliver ramt af skolelukninger, flytter hen.

¹ Se "School choice and school vouchers" OECD 2017.

² Se analysen: https://www.ae.dk/sites/www.ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_naesten-hver-3-akademiker-barn-gaar-i-privatskole.pdf

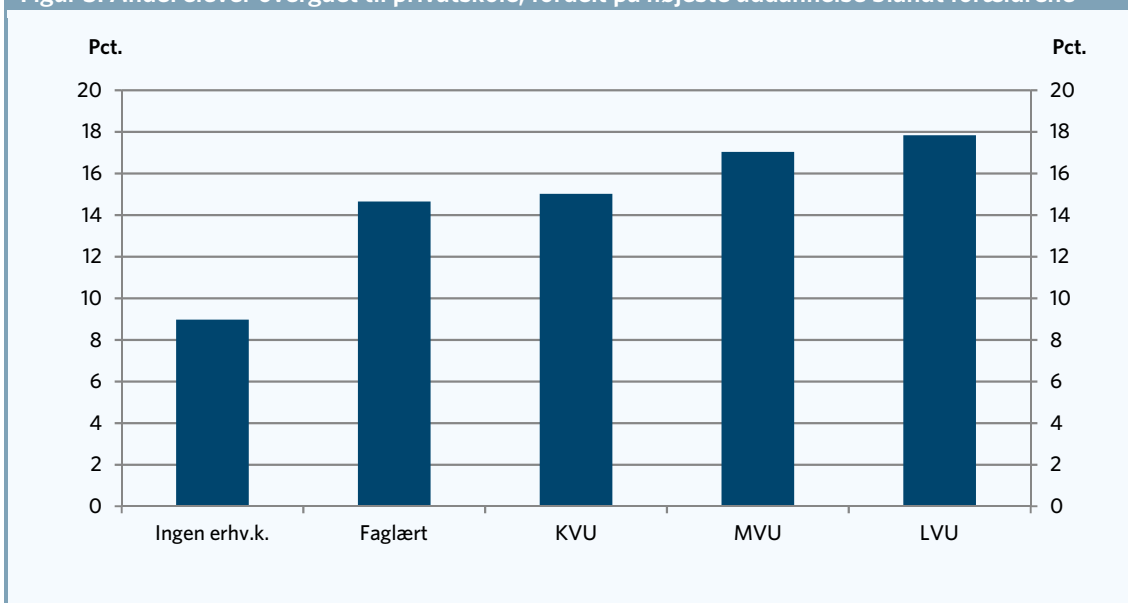
Tabel 1. Elever ramt af lukning fordelt på skoletype, året efter skolelukning

	Folkeskole	Privatskole	I alt
Personer	14.393	2.457	16.850
Pct.	85,4	14,6	100,0

Kilde: AE på baggrund af Danmarks statistik

Som det ses, flytter de fleste børn til en ny folkeskole, men der er også knap 15 pct., der begynder i en privatskole, når den lokale folkeskole lukker. Ser man på børnenes baggrund, er det i langt højere grad børn fra velstillede hjem, der kommer til at gå i et privat skoletilbud. I figur 3 nedenfor kan man se andelen af elever, der flytter til en privatskole fordelt efter forældrenes uddannelsesbaggrund.

Figur 3. Andel elever overgået til privatskole, fordelt på højeste uddannelse blandt forældrene

Anm: AE har fulgt elever, der gik på en lukket skole fra 2008 til 2015 og efterfølgende set på, hvor de fortsætter deres skolegang. "Ingen erhvervs-kompetencegivende uddannelse" dækker grundskole, uoplyst, adgangsgivende uddannelser samt gymnasiale uddannelser som højeste fuldførte. "LVU" dækker universitetsbachelor og kandidater og ph.d.

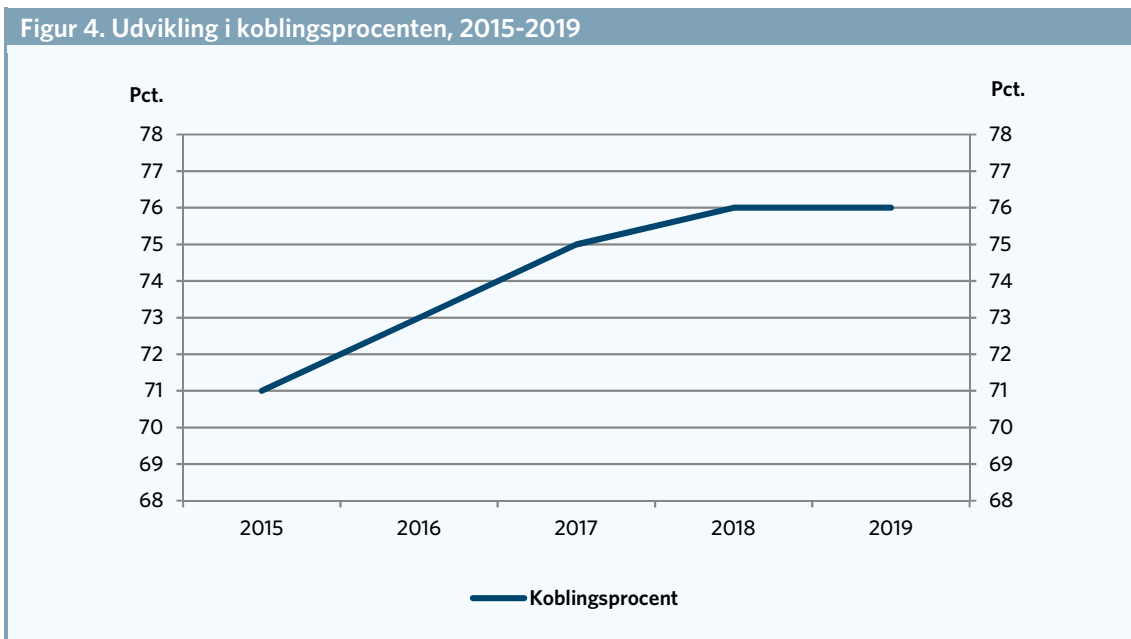
Kilde: AE på baggrund af Danmarks statistik.

Figuren viser, at det kun er omkring 9 pct. af børnene, der går på privatskole efterfølgende, hvis begge forældre er ufaglærte. Ser man på de faglærte, er det ca. 15 pct., der skifter til privatskole, mens andelen for elever, hvor mindst en af forældrene har en lang videregående uddannelse, er på ca. 18 pct. Dermed er andelen af akademikerbørn, der begynder på privatskole, når folkeskolen lukker, dobbelt så stor som andelen af børn af ufaglærte.

Analyserne af konsekvenserne af skolelukningerne viste også at i de tyndest befolkede områder af Danmark, er 24 pct. af de lukkeramte elever overgået til privatskole, mens det i de tættest befolkede områder kun er 3,5 pct., der er overgået til privatskole. Tallene tyder altså på, at privatskoler i de tyndest befolkede områder bliver oprettet i takt med, at folkeskolerne lukker, mens privatskolerne i større omfang har eksisteret inde i de store byer i forvejen.

Flere penge til privatskolerne

En anden faktor, der kan have betydning for den stigende søgning til privatskolerne, er den økonomiske favorisering af privatskolerne de senere år. Siden Lars Løkke Rasmussen trådte til med sin første regering, har vi set en markant stigning i tilskuddet til privatskoler. Det måles med den såkaldte koblingsprocent, der er et mål for den andel af udgiften til de frie grundskoler, dvs. til privatskoler, der betales af det offentlige. Af figur 4 fremgår det, at koblingsprocenten er steget fra 71 pct. til 76 pct. i årene 2015-2019.

Kilde: AE pba. Politiken.dk, Berlingske.dk samt friskoler.dk

VLAK-regeringen har dermed valgt at sende flere penge over i de private skoletilbud. Tal fra Undervisningsministeriet viser, at det at hæve koblingsprocent fra 71 pct. til 76 pct. koster 355 mio. kr. om året³.

Mens staten i større omfang støtter privatskolerne er, der brugt færre penge i folkeskolen de senere år. Siden 2015 er der udgifterne til folkeskolen faldet med 1,1 mia. kr., mens der tilsvarende blev brugt 0,8 mia. kr. mere på de private skoler. Det fremgår af en opgørelse fra Undervisningsministeriet. Her kan man se, at der i 2015 blev brugt 43,8 mia. kr. på folkeskolen, og i 2017 var dette tal faldet til 42,7 mia. kr. Tilsvarende blev der i 2015 brugt 5,8 mia. kr. på de private skoler, og i 2017 6,6 mia. kr. Det fremgår af tabel 2.

³ Se Svar på spørgsmål 46, Folketingets Finansudvalg 23/11-17:
<https://www.ft.dk/samling/2017/lovforslag/11/spm/46/svar/1445506/1822462.pdf>

Tabel 2. Offentlige udgifter til grundskolen, 2015-2017

	Folkeskolen*	Frie grundskoler**
	Mia. kr.	
2015	43,8	5,8
2017	42,7	6,6
Ændring	-1,1	0,8

Anm: 2019-pris og lønudvikling. *Omkostningerne omfatter folkeskolen, specialundervisning i regionale tilbud (fra 2007 og frem) og interne skoler i dagbehandlingstilbud og på anbringelsessteder. Data for perioden 2001 til 2006 er inkl. de daværende amters omkostninger til grundskolen (primært specialundervisning). Statslige refusioner er medtaget i de samlede omkostninger for hele perioden. ** Udgifter til frie grundskoler omfatter driftstilskud, bygningstilskud, tilskud til SFO og kostafdelinger, støtte til nedbringelse af skolepenge, af opholdsbetaling og af forældrebetaling for SFO, befordringstilskud, samt tilskud til tyske mindretalsskoler

Kilde: AE på baggrund af Undervisningsministeriet, 17/1-19 Svar på Undervisningsudvalgets spørgsmål 148.

Går vi endnu længere tilbage, kan vi i tabel 3 se, at der siden 2009, er blevet brugt 1,2 mia. kr. mere på privatskolerne og 2,6 mia. kr. mindre på folkeskolen. Udviklingen er påvirket af flere forhold. Dels har Lars Løkke's regering besluttet at øge det offentlige tilskud pr. elev på privatskolerne, og dels er de samlede udgifter også påvirket af, at flere elever går på privatskole. Landets kommuner har i årrække haft en stram økonomi, og når flere forlader folkeskolen, så vil det alt andet lige trække i retning af, at der bruges færre penge på folkeskolen.

Tabel 3. Offentlige udgifter til grundskolen 2009-2017

	Folkeskolen	Frie grundskoler
	Mia. kr.	
2009	45,3	5,4
2017	42,7	6,6
Ændring	-2,6	1,2

Anm: Se tabel 2.

Kilde: AE på baggrund af Undervisningsministeriet, 17/1-19 Svar på Undervisningsudvalgets spørgsmål 148.

Der er grund til at være bekymret over den markante søgning til privatskolerne i Danmark, som bidrager til en øget opdeling af landets skolebørn. Det er en bekymring, som OECD deler.⁴ Der er en reel fare for, at vi får skabt et A- og B-hold af skolebørn, hvor dem, der har råd, kan købe sig til en bedre uddannelse. Desuden er mødet mellem klassekammerater med forskellig sociale baggrunde vigtigt for vores samfund. Det er vigtigt for forståelsen på tværs af sociale skel i samfundet, at børn ikke kun møder sociale kopier af sig selv i skolegården. Socialt blandede skoleklasser har desuden den gevinst, at de ressourcestærke elever kan trække de ressource svage op. Den positive klassekammerateffekt udebliver, hvis skolerne bliver mere socialt opdelte.

De danske skoler er imidlertid blevet mere og mere opdelte de senere år – også folkeskolerne. Det skyldes det frie skolevalg, og at vi i det hele taget bor mere opdelt i boligområder, hvor naboerne ligner os selv. Skoler, hvor børn fra samfundets top og bund mødes, er sjældnere i dag end for bare ti år siden. Når skoleklasserne bliver mere opdelte, så betyder det ikke kun, at de svageste elever ikke kan tage ved lære af de stærke elever. Det betyder også, at nogle skoler og klasser bliver ekstra tunge, og det bliver ekstra svært at få alle med.

⁴ Se Nusche et al. 2016: <http://www.oecd.org/education/School-choice-and-school-vouchers-an-OECD-perspective.pdf>

OECD har også fokus på, hvor opdelt skolerne er og ser bl.a. på, i hvor høj grad udsatte børn klumper sig sammen på udsatte skoler. OECD definerer udsatte elever som de 25 pct. dårligst socioøkonomisk stillede elever, og udsatte skoler er de skoler, der scorer blandt den laveste fjerdedel i det socioøkonomiske PISA-skoleindeks.

I Danmark er ca. 46 procent af de udsatte elever på udsatte skoler, mens det er 48 procent i gennemsnit for alle OECD-landene. Danmark ligger altså lidt under gennemsnittet, mens USA og en del centraleuropæiske lande ligger lidt højere. Hvad der også er værd at bemærke er, at vores skandinaviske naboer - Finland, Sverige og Norge - er markant bedre til at blande de socioøkonomisk dårligst stillede med børn, der er bedre stillet.

OECD advarer i sin rapport "Equity in Education" fra 2018 om, at udsatte elever klumper sig sammen på udsatte skoler. Ofte vil eleverne her blive mødt med færre finansielle og færre menneskelige ressourcer til den enkelte elev. Tilmed kan elevens præstationer også blive påvirket af, at der blandt klassekammeraterne er mange udsatte elever, hvilket kan give en negativ klassekammerateffekt - altså at hele klassens niveau trækkes ned. OECD anbefaler derfor, at udsatte skoler får tilstrækkeligt med ressourcer, og at landene anerkender og er opmærksomme på risikoen ved, at udsatte elever klumper sig sammen på de samme skoler.

Vi bør investere i folkeskolen, hvis vi vil en anden vej

Med folkeskolereformen satte et bredt politisk flertal et mål om, at folkeskolen skal udfordre alle elever, så de bliver så dygtige, som de kan. Betydningen af social baggrund skulle mindskes, og tilliden til og trivsel i folkeskolen skulle styrkes.

Spørgsmålet er, om vi fortsat ønsker os et Danmark, hvor en større andel af pengene bruges i de private skoletilbud, som flest børn fra ressourcestærke hjem benytter sig af, mens folkeskolen oplever at have færre midler til rådighed. Det giver en yderligere udfordring for skolerne i de tyndt befolkede og i de socialt belastede boligområder, når børn fra velstillede familier i større grad har mulighed for at søge over i private skoletilbud, hvor offentlige skolekroner følger med. Dermed ser vi erosionen af folkeskolen brede sig ud over Danmark i disse år.

En satsning på folkeskolen bør stå højt på den politiske to-do-liste. En folkeskole, hvor ressourcestærke og ressourcetsvage øder hinanden i klasseværelset, har været kendetegnende for Danmark. Vi har kunnet drage fordel af den positive klassekammerateffekt, der er, når ressourcestærke trækker de knap så stærke op - og så giver den blandede folkeskole et godt fundament for en bedre forståelse på tværs af økonomiske og sociale skel i samfundet.

Folkeskolen skulle helst være det tilbud, som alle sociale lag i samfundet, vælger til. For vi skulle nødtigst have et sted, hvor dem, der har råd, er sikret en bedre uddannelse, end dem, der ikke har - og endda med et stigende offentligt tilskud i ryggen.